

Socialdemokratin i Europa

I stort sett har socialdemokratin hållit sin redan för ett par årtionden sedan vunna ställning som den starkaste politiska rörelsen i europeisk demokrati. I sex av de tretton stater som här behandlas har partiet första platsen, i fem fall förenad med ledning av regeringen; främst kommer enligt de senaste valen labourpartiet i England med 48 och det socialdemokratiska partiet i Sverige med 46 procent av rösterna. I fyra andra stater är partiet god tvåa, något svagare än det katolska partiet, men ojämförligt starkare än något annat parti. En klar tillbakagång för socialdemokratin kan antecknas i Frankrike och en än klarare i Italien; i båda dessa länder har kommunismen tagit ledningen bland arbetarna, och i det sistnämnda har den demokratiska socialismen nedbragts till en obetydlig riktning. I Irland, som framstår som Europas mest konservativa demokrati, har socialismen aldrig spelat någon avsevärd roll.

Kampen mot fascistiska och kommunistiska diktaturtendenser har konsoliderat demokratin inom socialdemokratin. Överallt bekänner sig partiet till folkstyrelsens princip utan alla reservationer. Den gamla marxistiska föreställningen om socialiseringen som det enda väsentliga och demokratin som ett användbart medel för nående av detta mål har övergivits eller åtminstone trängts i bakgrunden av debatten. Detsamma gäller den i flera stater tidigare framförda tanken att partiet vid erövring av majoritetsställning skulle genomföra en provisorisk maktkoncentration hos styrelsen för att i trygghet kunna realisera socialiseringsprogrammet. Norges nuvarande regering står främmande för de diktaturtendenser som för ett par årtionden sedan fanns hos partiet; de schweiziska och österrikiska partierna, som förr

företrädde en extrem radikalism, har likaledes modererats. Englands främste labourledare, Stafford Cripps, talar inte längre som i början av 30-talet om en omläggning av det brittiska statskicket för att under ett övergångsskede göra oppositionen maktlös; Frankrikes Léon Blum, en av andra internationals stora män, vill inte påminnas om sina krav på obegränsade fullmakter för en socialistisk regering och sin fras om "en semester för lagligheten".

Denna utveckling i demokratisk riktning utesluter inte att flera socialdemokratiska partier visat en speciell eftergivenhet mot kommunismen och att de båda riktningarna ofta samverkar inom de fackliga organisationerna. Sverige är här ett gott exempel; hos oss liksom på andra håll har ett regeringsinnehav som ej motsvaras av en majoritet bland folket och i representationer samt den starka konkurrensen med kommunismen stundom lett till en politik vars demokratiska syften ej kan betvivlas, men som ur den demokratiska praktiken synpunkt ter sig betänklig. Socialdemokratin känsla för folkstyrelsen utesluter ej heller att man i utkanten av partiet finner grupper av medlöpare och halvkommunister, mot vilka ledningen ej vågar ingripa. Även det engelska partiet, mindre tyngt än sina systerpartier av marxistiska traditioner, hyser sådana mer än tveklaktiga demokrater i sin krets.

I fråga om inställningen till socialiseringsfrågan är det svårare att fälla ett bestämt omdöme. I några länder har förutsättningar för ganska vidsträckt socialiseringsaktioner funnits, så i England, där labour under fyra år haft majoritet i underhuset utan majoritet bland väljarna och i Frankrike, där alla

de stora partierna efter ockupationens slut var ense om förstatligande av vissa verksamhetsgrenar; de åtgärder som vidtagits gäller emellertid till stor del områden som hos oss sedan länge faller under statlig eller kommunal drift. I andra länder, såsom Holland och Belgien, saknar socialiseringsproblemet all aktualitet, dels för att de socialistiska partierna är relativt svaga, dels för att de — måhända på grund av sin svaghet — är inriktade på socialpolitiska reformer. I åter andra länder, bland dem Sverige, har socialisering av långtgående art framförts som ett krav och livligt debatterats, men några avsevärda aktioner har inte kommit till stånd. Tendensen till statskontroll och planhushållning har likväl varit påtaglig, och i flera stater framstår regleringssystemet som en frukt inte bara av ekonomiska svårigheter, utan också av en socialistisk benägenhet att lägga hela samhället under den statliga byråkratins välde.

En mera generell och permanent socialisering eller planhushållning skulle utan varje tvivel leda till den politiska frihetens och därmed till demokratin undergång. I den mån socialdemokratin håller fast vid denna målsättning måste därför partiets verksamhet på lång sikt bli farlig för folkstyrelsen — även om ledarnas demokratiska önskemål och avsikter är obestridliga. Denna insikt börjar vinna insteg även bland dem som länge velat se ett skenproblem i frågan om folkstyrelsens och förstatligandets förenlighet. Man framhåller att vid en viss gräns — omöjlig att på förhand med säkerhet ange — socialiseringen eller planhushållningen för med sig farliga konsekvenser för den politiska regimen. Endast i den mån denna uppfattning blir förhärskande och vägledande inom socialdemokratin kan denna riktning utan varje inskränkning betraktas som ett värn för den folkstyrelse som den i så hög grad bidragit att förverkliga.